

MỘT SỐ NÉT MỚI TRONG CỤC DIỆN THẾ GIỚI HIỆN NAY

PHAN ĐOẢN NAM

Đã gần 20 năm trôi qua kể từ ngày M. Góóc-ba-chốp và G. Bu-sơ (cha) gặp nhau tại Man-ta (1-1989) và tuyên bố "chiến tranh lạnh" kết thúc. Trong suốt thời gian đó, thế giới của thời kỳ "sau chiến tranh lạnh" đã trải qua nhiều thay đổi lớn và xuất hiện nhiều nét mới.

Thế giới đa cực đang trong quá trình hình thành

Có thể chia 20 năm qua thành 2 giai đoạn lớn: Từ năm 1989 đến 1999 và từ năm 2000 đến nay. *Giai đoạn 1* được đánh dấu bởi sự sụp đổ của chủ nghĩa xã hội ở Liên Xô và Đông Âu. Chủ nghĩa xã hội lâm vào thoái trào. Trong lúc đó Mỹ nổi lên như một siêu cường duy nhất trên thế giới. Với ưu thế đó, Mỹ đã dựa vào Liên hợp quốc để phát động cuộc chiến tranh vùng Vịnh mang tên "Bảo tấp sa mạc" chống lại chính quyền của X. Hu-xê-in. Từ đó, trên thế giới người ta hay nói về một thế giới đơn cực. Còn người Mỹ thì cho rằng đó là một điều khẳng định.

Giai đoạn 2 bắt đầu từ sự kiện nước Mỹ bị tấn công ngày 11-9-2001, làm hơn 3 ngàn người Mỹ và nước ngoài thiệt mạng. Dư luận thế giới cực lực lên án hành động dã man này của bọn khủng bố. Tuy nhiên, khi G. Bu-sơ (con) phát động lại cuộc chiến chống X. Hu-xê-in, người mà Mỹ cáo buộc là kẻ bảo trợ cho chủ nghĩa khủng bố và đang sở hữu vũ khí hạt nhân, thì chỉ có Anh, Ô-xtrây-li-a và số ít các đồng minh của Mỹ ủng hộ.

Tuy Mỹ đã xóa bỏ được chính quyền của Hu-xê-in nhưng sự sa lầy của Mỹ ở I-rắc đến nay vẫn chưa có lối thoát. Nhiều đồng minh thân cận nhất của Mỹ cũng tuyên bố sẽ rút quân khỏi I-rắc. Hạ viện Mỹ đứng đầu là Đảng Dân chủ đã thông qua nhiều nghị quyết quy định thời hạn cho việc rút quân khỏi I-rắc. Nhiều tướng lĩnh Mỹ chiến đấu ở I-rắc cho rằng việc xâm lược I-rắc là một sai lầm. Nguyên Bộ trưởng Quốc phòng Mỹ Đ. Răm-xphen, một trong những kiến trúc sư của cuộc chiến tranh I-rắc đã từ chức vì những bất đồng với Bu-sơ. Uy tín của Tổng thống Bu-sơ không ngừng bị giảm sút. Trong lúc đang bị sa lầy ở I-rắc và phần nào đó ở Áp-ga-ni-xtan, Chính quyền Bu-sơ lại đau đầu về vấn đề hạt nhân ở I-ran. Nếu Mỹ tấn công I-ran sẽ làm cho toàn bộ các cơ sở lợi ích của Mỹ ở vùng Vịnh bị nguy hại kể cả nền an ninh và toàn vẹn lãnh thổ của I-xra-en - một đồng minh thân cận nhất của Mỹ ở khu vực này. Hơn nữa, an ninh ở I-rắc sẽ sụp đổ và điều quan trọng nhất là toàn bộ nỗ lực của Mỹ nhằm đưa I-xra-en và Pa-le-txin xích lại gần nhau với sự bảo trợ của Mỹ

thông qua hội nghị An-na-pô-lit vừa được tổ chức sẽ thất bại.

Sự sa lầy của Mỹ ở một số nơi trên thế giới cùng với mâu thuẫn và chia rẽ trong nội bộ nước Mỹ là nhân tố chính làm xói mòn nhanh chóng chủ nghĩa bá quyền đơn cực của Mỹ trong trật tự thế giới ngày nay. Hơn nữa, sự sụp đổ nhanh chóng của chủ nghĩa đơn phương của Mỹ là do nó đi ngược với xu thế của thời đại ngày nay khi mà không một nước nào dù mạnh đến đâu có thể tự mình điều khiển hoặc buộc thế giới làm theo ý đồ của mình.

Thời đại ngày nay, sự vươn lên nhanh chóng và mạnh mẽ của các nước không chờ vào sự suy yếu của Mỹ mà nó phụ thuộc vào chính những nỗ lực của bản thân các nước đó. Trong 20 năm qua, nhất là trong 10 năm gần đây, sự trỗi dậy của Trung Quốc và sự hồi sinh của Nga là rất ấn tượng. Phương châm "giấu mình chờ thời" của Trung Quốc dường như đã được thay thế bằng các hoạt động quốc tế chủ động hơn và có tính chất xây dựng tương xứng với tầm vóc của một nước Trung Hoa đầu thế kỷ XXI. Nước Nga, chỉ trong vòng 8 năm dưới chính quyền của Tổng thống V. Pu-tin, đã thanh toán xong toàn bộ nợ nước ngoài và hiện nay quốc gia này đứng trong danh sách 10 nền kinh tế lớn nhất thế giới; có đủ khả năng tài chính không những để tiếp tục cải thiện đời sống nhân dân mà còn tăng thêm tiềm lực quốc phòng và củng cố tiềm lực vũ trang. Trong nền chính trị thế giới, Nga đã có tiếng nói riêng và không ngại làm "mất lòng" Mỹ và phương Tây, nhất là trong các vấn đề liên quan đến lợi ích dân tộc và quốc tế.

Nhân tố về sự lớn mạnh và độc lập của các nước lớn đương nhiên đã chi phối mạnh mẽ quá trình đa cực hóa trật tự thế giới. Đó là điều kiện cần nhưng chưa đủ trong thế giới toàn cầu hóa. Trong nền chính trị của thế giới ngày nay, vai trò của hơn 190 quốc gia

Thời đại ngày nay, sự vươn lên nhanh chóng và mạnh mẽ của các nước không chờ vào sự suy yếu của Mỹ mà nó phụ thuộc vào chính những nỗ lực của bản thân các nước đó.

khác nhau và tinh thần độc lập tự chủ của các quốc gia này cũng như sức mạnh và quyền lực của các tập đoàn đa quốc gia và các tổ chức phi chính phủ là những nhân tố không thể không tính đến. Mỹ tuy vẫn còn giàu mạnh nhưng vai trò lãnh đạo của Mỹ bị xói mòn nghiêm trọng.

Những bước phát triển mới trong phong trào xã hội chủ nghĩa thế giới

Sau sự sụp đổ của Liên Xô và các nước xã hội chủ nghĩa Đông Âu, chủ nghĩa đế quốc và các lực lượng phản động phương Tây đã vội rêu rao rằng "chủ nghĩa xã hội không đánh mà thắng". Tuy nhiên, tình hình đã diễn ra không phải như vậy. Trải qua những khó khăn, thử thách to lớn, đặc biệt đối với các nước vốn phải dựa vào sự viện trợ của Liên Xô và các nước Đông Âu, ngày nay sau 16 năm đầy biến động và chao đảo, tình hình nhiều nước xã hội chủ nghĩa đã ổn định, bước đầu có những bước phát triển vững chắc.

Trước hết phải nói đến sự lớn mạnh vượt bậc của Trung Quốc, Việt Nam và một số nước xã hội chủ nghĩa khác. Tuy đã đi vào thực hiện chính sách cải cách, mở cửa, đổi mới sớm muộn khác nhau nhưng điểm chung của các nước này là kiên định sự lãnh đạo của đảng cầm quyền, đổi mới tư duy về mọi mặt nhất là về kinh tế, chính trị đã tạo điều kiện cho việc giải phóng lực lượng sản xuất, hoàn thiện quan hệ sản xuất, mở rộng

tự do dân chủ cho nhân dân, tận dụng được tối đa tài năng và trí tuệ của mọi tầng lớp nhân dân, mà vẫn giữ được sự ổn định mọi mặt, tiền đề cho công cuộc phồn vinh và phát triển đất nước.

Những thành quả đạt được cho đến nay, suy cho cùng là nhờ có những chiến lược, sách lược đúng đắn dựa trên cơ sở tư duy lý luận về chủ nghĩa xã hội, về thời kỳ quá độ và về quan hệ quốc tế đã được đổi mới sát với thực tiễn của thế giới ngày nay.

Phong trào xã hội chủ nghĩa thế giới còn được đánh dấu bằng sự thắng lợi của các lực lượng cánh tả ở Mỹ La-tinh thông qua các cuộc bầu cử công khai và minh bạch. Các lực lượng này sau khi thắng cử đã tuyên bố đưa đất nước đi theo con đường xã hội chủ nghĩa. Điều hết sức quan trọng là các nước này lại nằm ngay tại nơi mà Mỹ coi là "sân sau" của mình.

Ở châu Âu, các Đảng Cộng sản cũng đang trong quá trình phục hồi và cải tổ. Đáng chú ý là Đảng Cộng sản Nga. Nhờ đấu tranh, Đảng Cộng sản Nga đã buộc nhà cầm quyền dưới thời Tổng thống B.En-xin phải hủy bỏ lệnh cấm Đảng hoạt động và hiện nay đã trở thành một lực lượng quan trọng trong chính trường Nga. Trong cuộc bầu cử ngày 2-12-2007, Đảng Cộng sản đã thu được gần 12% số phiếu bầu và chắc chắn sẽ có đại diện của mình trong Đu-ma quốc gia Nga nhiệm kỳ tới.

Ngoài ra, phải kể đến hoạt động của một số Đảng Cộng sản ở các nước châu Á như Đảng Cộng sản (M) của Ấn Độ và Đảng Cộng sản Nê-pan... Đảng Cộng sản (M) đã

trở thành một lực lượng quan trọng trên chính trường Ấn Độ với tư cách là thành viên trong liên minh rộng rãi với Đảng Quốc đại cầm quyền.

Tuy nhiên, sự phục hồi của phong trào xã hội chủ nghĩa thế giới chỉ mới bắt đầu. Trước mắt, phong trào còn phải giải quyết nhiều vấn đề về lý luận và thực tiễn. Hơn nữa, muốn có tiền đề thì phong trào này sau khi bước ra khỏi tình trạng thoái trào cần không ngừng đổi mới, sáng tạo để có thể sát hợp với thực tiễn của thế giới đương đại.

Tình hình thế giới diễn biến phức tạp và khó lường

Ngày nay, hòa bình và phát triển vẫn là xu thế chủ đạo của

thế giới; chiến tranh lớn kể cả chiến tranh hạt nhân giữa các nước lớn đã bị loại trừ nhưng nhìn chung thế giới vẫn chưa có thái bình. Có thể nói, đại bộ phận các dân tộc đang được sống trong hòa bình, hữu nghị và hợp tác nhưng ở một số khu vực, tình hình còn rất phức tạp và hàng ngày còn nóng bỏng tiếng súng. Chưa đầy 20 năm kể từ khi "chiến tranh lạnh" kết thúc, ngoài các cuộc xung đột sắc tộc, tôn giáo xảy ra, nhất là một số nước đang phát triển của châu Á, châu Phi và Mỹ La- tinh, đã có ít nhất 5 cuộc chiến tranh hạn chế với cường độ lớn do Mỹ và NATO phát động, trong đó một số vũ khí hiện đại đã được sử dụng. Hơn nữa, hiện nay chưa thể loại trừ một cuộc chiến tranh sử dụng cả vũ khí hạt nhân chiến thuật như kế hoạch của Mỹ và I-xra-en nhằm chống I-ran có thể nổ ra. Mặt khác, nhân loại cũng cần cảnh giác trước việc phổ biến lan tràn vũ khí

Trải qua những khó khăn, thử thách to lớn, đặc biệt đối với các nước vốn phải dựa vào sự viện trợ của Liên Xô và các nước Đông Âu, ngày nay sau 16 năm đầy biến động và chao đảo, tình hình nhiều nước xã hội chủ nghĩa đã ổn định, bước đầu có những bước phát triển vững chắc.

hạt nhân nhất là khi các chất chế tạo vũ khí hạt nhân lọt vào tay các phần tử khủng bố. Đây không còn là một giả thiết mà là thực tế khi đã có nhiều vụ vận chuyển trái phép chất liệu hạt nhân trên thế giới, một số âm mưu của các phần tử khủng bố tấn công các nhà máy hạt nhân ở một số nước bị phát hiện. Trong khi đó, chủ nghĩa khủng bố quốc tế tuy đã bị đẩy lùi bước đầu nhưng ở một vài nơi vẫn có cơ sở phát triển.

Có thể thấy, tình hình an ninh và ổn định ở các khu vực trên thế giới không đồng đều. Trong số các cuộc khủng hoảng ở các khu vực khác nhau trên thế giới, việc giải quyết cuộc khủng hoảng hạt nhân trên bán đảo Triều Tiên là tích cực hơn cả. Đó là nhờ những nỗ lực của 6 bên tham gia, trong đó Trung Quốc có một vai trò nổi bật. Tuy nhiên, cần khẳng định rằng chính sách cải cách, mở cửa và đổi mới tư duy của Cộng hòa dân chủ nhân dân Triều Tiên có ý nghĩa quyết định. Trong lúc đó, tình hình Trung Đông chưa có dấu hiệu sáng sủa, nhất là ở vùng Vịnh còn chứa đựng nhiều nguy cơ bùng nổ. Hội nghị An-na-pô-lit do Mỹ chủ trì đã có sự thông đạt bước đầu bằng cách đưa I-xra-en và Pa-le-xtin đi vào đối thoại nhưng đây là vấn đề hết sức phức tạp, chưa có khả năng được giải quyết trước khi Tổng thống G. Bu-sơ rời Nhà Trắng. Tình hình rối loạn ở Li-băng không dễ gì giải quyết một sớm một chiều trong lúc cuộc khủng hoảng về vấn đề hạt nhân của I-ran vẫn còn chứa đầy nguy cơ bùng nổ, Mỹ khó mà tập hợp

được sự ủng hộ của các nước lớn để tiếp tục trừng phạt hoặc phát động chiến tranh chống I-ran. Ngoài ra, cuộc khủng hoảng Cô-xô-vô còn diễn biến phức tạp và có khả năng nổ ra một cuộc nội chiến nếu các lực lượng người An-ba-ni tuyên bố độc lập với Xéc-bi-a...

Quan hệ giữa các nước lớn: vừa hợp tác vừa đấu tranh, kiềm chế lẫn nhau

Mỹ chủ trương hợp tác với Trung Quốc và Nga nhằm giải quyết các vấn đề quốc tế mà một mình Mỹ không kham nổi và qua đó để can thiệp vào nội bộ các nước này, gắn với chiêu bài dân chủ, nhân quyền nhằm đưa các nước này hội nhập vào nền "dân chủ" phương Tây dưới sự lãnh đạo của Mỹ.

Đối với Trung Quốc và Nga, việc hợp tác với Mỹ và phương Tây tuy với mục đích khác nhau nhưng tựu trung là để phát triển kinh tế. Song, tuy hai nước hoàn toàn ủng hộ chiến dịch chống chủ nghĩa khủng bố quốc tế do Mỹ phát động, nhưng khi chính quyền Bu-sơ phát động chiến tranh chống I-rắc (3-2003) thì Nga và Trung Quốc đã mạnh mẽ phản đối. Một số nước châu Âu khác như Pháp, Đức cũng không ủng hộ Mỹ vì họ biết rõ âm mưu của Mỹ là tạo ra những bằng cớ giả nhằm độc chiếm I-rắc và thao túng khu vực Trung Đông nhiều dầu mỏ mà thôi.

Mâu thuẫn giữa Mỹ với Nga và Trung Quốc ngày càng bộc lộ khi Mỹ đã không ngừng tiến hành các hoạt động nhằm kìm chế sự trỗi dậy của Trung Quốc và ngăn chặn quá trình phục hồi của Nga với tư cách là các cường quốc trên thế giới.

Để ngăn chặn sự trỗi dậy của Trung Quốc ở châu Á - Thái Bình Dương, Mỹ âm mưu thiết lập một NATO phương Đông gồm Mỹ, Nhật Bản, Ô-xtrây-li-a, Ấn Độ và lôi kéo các nước này tham gia vào hệ thống phòng thủ tên lửa (NMD) xung quanh Trung Quốc. Về

Có thể nói, đại bộ phận các dân tộc đang được sống trong hòa bình, hữu nghị và hợp tác nhưng ở một số khu vực, tình hình còn rất phức tạp và hằng ngày còn nóng bỏng tiếng súng.

chính trị, Mỹ ra sức tranh thủ các nước phương Tây nêu vấn đề dân chủ, nhân quyền và can thiệp trắng trợn vào công việc nội bộ của Trung Quốc. Chính sách của Mỹ đối với vấn đề Đài Loan rất không nhất quán. Một mặt, Mỹ vẫn công nhận Đài Loan là một phần của Trung Quốc nhưng mặt khác, Mỹ đề ngỏ khả năng sẽ can thiệp bảo vệ Đài Loan bằng quân sự nếu Trung Quốc giải phóng lãnh thổ này bằng vũ lực. Về kinh tế, Mỹ luôn gây sức ép đối với hàng hóa của Trung Quốc thâm nhập vào Mỹ và công khai đòi Trung Quốc phải nâng giá đồng nhân dân tệ.

Đối với Nga, hành động của Mỹ nhằm ngăn chặn nước này có phần lộ liễu và trắng trợn hơn. *Một là*, Mỹ lợi dụng chính sách chống cộng của một số lực lượng thân phương Tây ở Nga trước thời Tổng thống En-xin để làm cho nền kinh tế Nga phá sản bằng cách chỉ hứa mà không viện trợ thực chất, ủng hộ chính sách của một số chính khách tham nhũng. *Hai là*, bất chấp sự phản đối của Nga, NATO dưới sự lãnh đạo của Mỹ không ngừng xúc tiến chiến dịch mở rộng đến sát biên giới Nga cùng với việc xây dựng một phần hệ thống tên lửa NMD tại các nước Đông Âu áp sát biên giới Nga như Ba Lan, Séc. *Ba là*, xúi giục các lực lượng chống đối ở các nước cộng hòa thuộc Liên Xô cũ để phát động các cuộc "cách mạng màu sắc" nhằm đưa các phần tử chống đối Nga lên cầm quyền và kết nạp các nước này vào NATO. *Bốn là*, ra sức thâm nhập ảnh hưởng và sự có mặt của Mỹ tại Trung Á - khu vực có tầm chiến lược đối với Nga và cả Trung Quốc.

Phản ứng trước các hành động của Mỹ, Nga cảnh báo rằng sẽ hướng vũ khí hạt nhân vào các nước chấp nhận triển khai NMD; ngừng việc thực hiện Hiệp ước về việc cắt giảm các lực lượng thông thường ở châu Âu (CFE) và có thể sẽ hủy bỏ cả Hiệp ước về tên

lửa tầm trung ở Trung Âu (INF), đồng thời sử dụng sức ép về kinh tế dựa trên sức mạnh về nguồn cung cấp dầu mỏ và khí đốt của Nga sang châu Âu nhằm phân hóa các nước EU với Mỹ. Mặt khác, Nga cùng với Trung Quốc tham gia các cuộc tập trận chung ở Trung Á, mở rộng Tổ chức hợp tác Thượng Hải (SCO) bằng việc công nhận I-ran, Ấn Độ, Pa-ki-xtan làm quan sát viên và đích thân Tổng thống Pu-tin đã sang I-ran tham dự cuộc họp của các nước thuộc khu vực biển Ca-xpi và tuyên bố: các nước thuộc khu vực biển Ca-xpi sẽ không cho phép lãnh thổ của mình được sử dụng vào mục đích chống lại các nước ven biển Ca-xpi (ám chỉ I-ran) và cảnh báo Mỹ, I-xra-en và các nước phương Tây sử dụng vũ lực chống I-ran.

Tuy nhiên, bên cạnh những lời tuyên bố mạnh mẽ, thái độ của Nga cũng có sự mềm mỏng nhất định. Mặc dù phản đối một cuộc chiến tranh chống I-ran nhưng Nga vẫn tham dự Hội nghị 5 nước Hội viên Thường trực Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc cùng với Đức bàn về một nghị quyết mới nhằm trừng phạt I-ran. Mặt khác, Nga cũng tỏ ra mềm dẻo hơn trong vấn đề Hiệp ước CFE khi tuyên bố sẽ trở lại Hiệp ước CFE nếu các nước khác cũng phê chuẩn Hiệp ước này. Ngoài ra, cả Nga và Trung Quốc tiếp tục có các cuộc gặp gỡ chính thức với người đứng đầu các nước Pháp và Đức và Bộ trưởng Ngoại giao và Quốc phòng của Mỹ tại Mát-xcơ-va và thường xuyên có các cuộc điện đàm với Tổng thống Bu-sơ.

Rõ ràng là về phía Nga và Trung Quốc cũng như các nước phương Tây đều không có lợi ích gì phải trở lại một cuộc "chiến tranh lạnh mới" nhưng có thể thấy rằng trong quan hệ giữa các nước lớn hiện nay, đặc biệt là quan hệ giữa Nga, Trung Quốc với Mỹ và phương Tây, mặt đấu tranh kìm hãm tăng lên tuy vẫn tiếp tục sự hợp tác ở những lĩnh vực có thể. □